

Gemeente van Christus,

Anderhalve week geleden las ik in Trouw (12 juli) een interview met Mart Visser, bekend modeontwerper en wat minder bekend beeldend kunstenaar. Naar aanleiding van zijn kunstwerk The Last Supper zegt Visser: "Ik ben grootgebracht met de bijbel en vond de verhalen nog altijd prachtig, ook al geloof ik niet meer. Ik heb het geloof vaarwel gezegd toen mijn moeder veel te jong, op 69-jarige leeftijd, overleed aan pancreaskanker. Ik vond dat zo oneerlijk, ze was zo'n goede en oprecht vrouw."

Ja,- ik las het en voelde de irritatie opborrelen. Direct gevolgd door een gevoel van moedeloosheid. "Kijk eens één avond onbevungen naar het journaal, Mart, dacht ik. Of lees, al was het maar één dag, met een open blik de krant. Dan zie je hoe talloos veel mensen met die oneerlijkheid waar jij het over hebt, te maken hebben. Hoeveel kinderen nooit 69 zullen worden omdat ze na een leven in volstreckte armoede op jonge leeftijd sterven. Hoeveel volstrekt onschuldige mensen elke dag omkomen in alle oorlogen die altijd maar weer opnieuw woeden en slachtoffers maken. Niet alleen vandaag, maar door alle eeuwen heen.

Veel mensen nemen afscheid van kerk en geloof om dezelfde of een soortgelijke reden als deze kunstenaar. Geconfronteerd met een van de vele vormen van lijden, van het kwaad, dondert het Godsbeeld dat ze tot dan toe hadden van zijn sokkel. En valt in duigen.

Als er een God bestaat, hoe kan Hij dan toelaten dat mijn vader sterft als hij nog maar 61 is en straks van zijn pensioen wilde gaan genieten? Dat volwassen mannen zich vergrijpen aan kinderen, soldaten aan meisjes en vrouwen, dat zoveel mensen sterven van de honger, mensen worden gediscrimineerd vanwege hun seksuele geaardheid etc .etc.

Herkenbare verzuchtingen. Begrijpelijk vanuit het Godsbeeld dat er onder ligt, een Godsbeeld dat velen van ons uit de bijbel en de traditie hebben meegekregen: dat van een Almachtige Ingrijper. Hij hoort het roepen van zijn kinderen in nood en komt hen dan bevrijden. Klassiek is het oerverhaal van Israël: de bevrijding uit de slavernij van Egypte. Bij dat verhaal heb ik me altijd afgevraagd waar God dan was in die eeuwen daarvóór, toen Zijn kinderen het ongetwijfeld óók uitschreeuwden van alle ellende in die slavernij.

Dit beeld van God wordt normaal gesproken niet gevoed door onze eigen ervaringen. Maar ik vermoed dat veel mensen zich daar pas van bewust worden als ze in hun eigen leven ineens worden geconfronteerd met Het Kwaad. Kwaad dat altijd een vorm van lijden met zich meebrengt. Zoals bij Mart Visser en zijn moeder. Dán ineens realiseer je je dat het beeld niet klopt. Dat het gebed (in verreweg de meeste gevallen) niet wordt verhoord. Dat het zó niet werkt. Dat Gód blijkbaar zo niet werkt.

Veel mensen concluderen dan "dat God dus niet bestaat". En kunnen of willen niet openstaan voor de mogelijkheid van een ándere conclusie, die, als je de moeite neemt om je gedachten er serieus over te laten gaan, in feite veel meer voor de hand ligt: dat hun beeld van God blijkbaar niet klopte.

Dat er mogelijk ook ándere beelden van God mogelijk zijn. En: dat het zelfs wel eens zo zou kunnen zijn dat God uiteindelijk ál onze beelden overstijgt.

Als Jezus aan de mensen die zich daar aan de rand van het meer van Galilea om hem heen hebben verzameld, iets wil laten zien van hoe God is en hoe Hij (!) al dan niet aanwezig is, al dan niet werkzaam is in ons eigen leven en in deze wereld, dan doet hij dat aan de hand van eenvoudige voorbeelden uit het dagelijks leven: gelijkenissen. Mattheüs heeft er in het 13^e hoofdstuk van zijn evangelie een aantal van bij elkaar gezet. Ze handelen allemaal over die vraag hoe God werkzaam is in onze wereld. Of , zoals Mattheüs zegt: in het koninkrijk der hemelen. Blijkbaar vallen die twee samen.

Waarom vertelt Jezus deze gelijkenis van "het onkruid tussen het koren"?

"Als de Messias komt, zeiden de schriftgeleerden, dan zal Het Kwaad uit de wereldakker worden gezuiverd. Alles wat de vrede en de gerechtigheid in het Beloofde Land belemmert of verstikt, zal worden uitgeroeid."

Johannes de Doper sprak in soortgelijke bewoordingen: “Als de Messias komt, zal het kaf van het koren worden gescheiden. Hij die na mij komt, heeft de wan al in zijn handen.”...

Maar in deze gelijkenis schetst Jezus, hij die na Johannes kwam, een heel ander beeld van hoe de Vader en hijzelf als de zoon omgaan met het kwaad in deze wereld: onkruid en koren blijven naast elkaar staan, in deze wereldtijd. Mensen die als slecht of kwaad worden betiteld, worden niet uit de weg geruimd, zelfs niet buitengesloten. Integendeel, zou je kunnen zeggen: Jezus gaat om met prostituées en tollenaars. Hij oogst daarmee veel onbegrip en kritiek van farizeeën en schriftgeleerden, die zichzelf beschouwen als de vertegenwoordigers van een zuivere godsdienst.

Het is goed denkbaar dat Jezus deze gelijkenis mede vertelt om zijn omgang met deze beide groepen te verklaren. En hij gaat met hen om, omdat hij er zich van bewust is dat de scheidslijnen niet zo helder getrokken kunnen worden als sommige gelovigen wel denken. Omdat hij weet dat er gelovige tollenaars en prostituées bestaan. En schriftgeleerden en farizeeërs, schijnheilig als witgekalkte graven.

Omdat hij zich er van bewust is dat geen enkel mens helemaal goed is, of helemaal slecht. Dat beide in elk mens in een bepaalde verhouding aanwezig zijn

Een wat onverwachte associatie, misschien, maar je ziet dit laatste heel mooi gebeuren in de onvolprezen Harry Potter boeken. Naarmate het verhaal vordert, zie je door de boeken heen hoe dingen verschuiven:

Harry, die zijn vader James nooit heeft gekend, maar altijd grote bewondering voor hem heeft gehad, komt er met een schok achter dat zijn vader ook heel vervelende kanten had.

Professor Sneep, aan wie Harry altijd een bloedhekel heeft gehad en van wie hij heeft vermoed dat hij een dienaar van Voldemort was en daarmee van Het Kwaad, blijkt aan het einde van het verhaal juist zijn leven te hebben gegeven voor de goede zaak.

Het schoolhoofd, prof. Perkamentus, symbool voor de strijd van het Goede, blijkt zo hier en daar toch ook een wat duister verleden te hebben gehad.

Dat is niet altijd leuk om te lezen. Maar het is wel levensecht.

Een tweede associatie is die met het prachtige verhaal uit Johannes: dat van de overspelige vrouw.

“Wie van jullie zonder zonden is, mag de eerste steen werpen”, zegt Jezus tegen de schriftgeleerden. En een voor een druipten die rechtvaardige mannen af, totdat Jezus alleen met de vrouw overblijft. “Ga maar, ik veroordeel je niet. Ga maar naar huis en zondig niet meer.” Als je je afvraagt hoe dat er in de praktijk uit zou kunnen zien: onkruid en koren samen op laten groeien, dan zie je er hier een mooi voorbeeld.

Nou, - terug naar onze gelijkenis. Mattheüs, die als enige van de vier evangelisten deze gelijkenis vertelt, heeft ongetwijfeld zijn eigen redenen gehad om dit verhaal in wat wel “De gelijkenis-rede” wordt genoemd, op te nemen. In zijn eigen, nog jonge gemeente was er sprake van twee groepen gelovigen. Aan de ene kant zij die het met het naleven van de Thora niet al te nauw namen. En aan de andere kant zij die dat wél deden. Rekkelijken en preciezen zijn van alle tijden, nietwaar?

Wat te doen met dit rekkelijke/vrijzinnige onkruid in de akker van onze eigen gemeente, vroegen de preciezen zich af.

Hoe verleidelijk is het niet, om andersdenkenden en zeker andersgelovigen weg te snoeien?

Maar de geschiedenis wijst keer op keer uit hoe rampzalig zo iets kan uitpakken, zeker ook als later blijkt dat men zelf de wijsheid toch niet zó in pacht had als men dacht.

Niet alleen is jouw geloof, hoe rekkelijk of precies dan ook, altijd per definitie jÓuw persoonlijke, subjectieve overtuiging. Maar daarnaast kunnen geloofsovertuigingen en – perspectieven door de jaren heen ook veranderen. En dan blijkt – om maar eens een berucht voorbeeld te noemen – dat de aarde inderdaad om de zon draait en niet andersom. Zoals de kerk nog eeuwenlang na de ontdekking van Copernicus had volgehouden. Maar tegen de tijd dat dat licht doorbreekt, zijn de kettters allang letterlijk of figuurlijk verbrand.

Ja, ook in deze gelijkenis willen de precieze knechten van de landheer het onkruid er maar al te graag uittrekken. “Maar wie van ons is in staat, om met Willem Barnard te spreken, om het goed van het kwaad te scheiden?” (lied 765). En wie van ons is zonder zonden?

Wat bijvoorbeeld te denken van die gelovigen die er destijds rotsvast van waren overtuigd dat Jezus zélf schadelijk onkruid was in de akker van de Joodse traditie, omdat hij op een Godslasterlijke manier om zou met de Thora?

“Wie de Kerk zuiver wil houden, richt haar te gronde” aldus de grote kerkvader Augustinus.

Goed en kwaad laten zich niet zomaar van elkaar scheiden. Aan de ene kant omdat bijna niemand eenduidig goed of kwaad genoemd kan worden. Aan de andere kant omdat, zegt Jezus, de wortels ervan met elkaar verstrengeld zijn. Dat is een zeer wijs inzicht.

Je kunt niet zomaar “het kwaad” wegsnijden.

In het Zenboeddhisme wordt hiervoor een mooi, eenvoudig beeld gebruikt: elke stok heeft een linker- en een rechter uiteinde. Ik kan het linker goed noemen en het rechter slecht. Maar als ik vervolgens het rechter uiteinde van de stok afhak en weggooi, ontstaat er direct een nieuw rechter uiteinde ...Hiermee heb je het probleem van het Kwaad dus niet opgelost. Bovendien kun je die ene kant allen maar “goed” noemen, omdat er ook sprake is van die andere kant die je “slecht” noemt.

De wortels van goed en kwaad zijn met elkaar verstrengeld. In heel deze wereld, in elk land, in elke vorm van samenleving. En: in elk mens! Wil je het één er met geweld uittrekken, dan trek je alles kapot, zegt Jezus. Dat kan ons behoorlijk tegen de haren instrijken, zo'n uitspraak, toch? Wij willen immers graag “het kwaad” verwijderen. Want wij denken wel te weten wat goed is en wat kwaad. Niemand van ons zal er rouwig om zijn als Poetin morgen wordt doodgeschoten, toch? Zoals niemand van ons er rouwig om was toen Saddam Hoessein en zijn regime ten val werden gebracht. Maar wat kwam daarvoor ook alweer in de plaats?

(iets met Al Qaida en IS)

Bedoelt Jezus dan maar dat het kwaad onbelemmerd mag voortwoekeren? Ik vermoed van niet, getuige zijn optreden tegen de woekeraars op het tempelplein, bijvoorbeeld. Of hoe hij omging met die overspelige vrouw. Of sommige farizeeërs uitmaakt voor witgekalkte graven.

Maar er wordt niemand afgeschreven. Laat staan verwijderd of zelfs uit de weg geruimd.

Het is niet aan jou om die scheiding der geesten aan te brengen. Waarom denk jij dat je daartoe in staat zou zijn? Je kunt een ander nooit doorgronden, je kunt jezelf niet eens helemaal doorgronden, toch? Laat dat maar over aan de Heer van de oogst zelf.

Als je deze lankmoedigheid, om maar eens een mooie, oude bijbelse term te gebruiken, in jouw omgang met anderen kunt opbrengen, hoe lastig dat ook zal zijn, zeker als je zelf met een of andere vorm van Het Kwaad wordt geconfronteerd, kun je je vervolgens afvragen wat dan wel jouw verantwoordelijkheid zou kunnen zijn, op dit wereldtoneel waarop goed en kwaad altijd allebei aanwezig zijn en hun rol spelen.

Een antwoord op deze vraag ligt besloten juist in die bewustwording dat in elk mens goed en kwaad met de wortels in elkaar verstrengeld aanwezig zijn. Anders gezegd: de wortels van beide liggen in jou zelf. Ik citeer twee zinnestjes uit de dagboeken van Etty Hillesum, een jonge Joodse vrouw die midden in de 2^e Wereldoorlog alle reden had om alles wat Duits was te haten en haar toevlucht te nemen tot verzet, tot geweld. Maar de enige weg om tot een andere, betere wereld te komen ziet ze hierin:

“Het is het enige... ik zie geen andere weg dan dat ieder van ons inkeert in zichzelf en in zichzelf uitroeit en vernietigt al datgene, waarvoor hij meent anderen te moeten vernietigen. En laten we ervan doordrongen zijn dat ieder atoompje haat dat wij aan de wereld toevoegen, haar onherbergzamer maakt dan ze al is.” (p.235)

Ja, - herken en overwin het kwade in jezelf. En richt je aandacht op het goede dat je zelf teweeg kunt brengen. In alle bescheidenheid, zonder te oordelen of te veroordelen.

Waar dat gebeurt, ontstaat er iets van “Het koninkrijk der hemelen”, hier en nu,

Amen.